O‘ZBEKISTON MOLIYA TIZIMIDA INFLYATSIYA, PUL-KREDIT SIYOSATI VA MOLIYAVIY BARQARORLIK O‘RTASIDAGI O‘ZARO BOG‘LIQLIKNI TAHLIL QILISH

Shukurova Shahnoza Olimjon qizi
“Ипак йўли” акциядорлик инновация тижорат банки Кредит портфели мониторинги ва муаммоли кредитларни ундириш департаменти Кредит портфели мониторинги бошқармаси кредит ишлари администрацияси бўлими бош мутахассиси

Annotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekiston moliya tizimida inflyatsiya, pul-kredit siyosati va moliyaviy barqarorlik o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Inflyatsion jarayonlarning aholi xarid qobiliyati, jamg‘armalar qiymati, kredit resurslari narxi, bank tizimi barqarorligi hamda investitsion faollikka ta’siri yoritiladi. Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Markaziy bankining inflyatsion targetlash siyosati, asosiy stavka mexanizmi va makroiqtisodiy barqarorlikni ta’minlashga qaratilgan choralari ko‘rib chiqiladi. 2025–2026-yillarga oid rasmiy makroiqtisodiy ko‘rsatkichlar asosida inflyatsion bosimlarni yuzaga keltiruvchi omillar baholanib, pul-kredit va fiskal siyosat muvofiqligini kuchaytirish, moliyaviy risklarni kamaytirish hamda narxlar barqarorligini ta’minlash bo‘yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqiladi.

Kalit so‘zlar: inflyatsiya, pul-kredit siyosati, moliyaviy barqarorlik, Markaziy bank, inflyatsion targetlash, asosiy stavka, kreditlash, foiz stavkasi, fiskal siyosat, makroiqtisodiy barqarorlik, inflyatsion kutilmalar.

Kirish

Bozor iqtisodiyoti sharoitida inflyatsiya, pul-kredit siyosati va moliyaviy barqarorlik o‘rtasidagi munosabatlar makroiqtisodiy boshqaruvning muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Narxlar darajasining barqarorligi milliy valyutaning xarid qobiliyatini saqlash, aholi daromadlarini himoya qilish, tadbirkorlik subyektlarining uzoq muddatli rejalashtirish imkoniyatlarini kengaytirish va investitsion muhitni yaxshilash uchun zarur shartdir.

Inflyatsiyaning yuqori va beqaror darajada shakllanishi aholining real daromadlarini kamaytirishi, jamg‘armalarning xarid qobiliyatini pasaytirishi va iqtisodiy qarorlar qabul qilishdagi noaniqlikni kuchaytirishi mumkin. Shu bilan birga, inflyatsiyani pasaytirishga qaratilgan qat’iy pul-kredit siyosati qisqa muddatda kreditlar qiymatining oshishi va ayrim iqtisodiy faoliyat turlarida talabning sekinlashishiga olib kelishi ehtimoli mavjud. Shuning uchun makroiqtisodiy siyosatni ishlab chiqishda narxlar barqarorligi va iqtisodiy faollik o‘rtasidagi muvozanatni hisobga olish lozim.

O‘zbekistonda pul-kredit siyosatini takomillashtirish jarayoni inflyatsion targetlash mexanizmining joriy etilishi bilan yangi bosqichga ko‘tarildi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 18-noyabrdagi PF-5877-son “Inflyatsion targetlash rejimiga bosqichma-bosqich o‘tish orqali pul-kredit siyosatini takomillashtirish to‘g‘risida”gi Farmoni ushbu yo‘nalishdagi muhim huquqiy asoslardan biridir. Mazkur siyosat doirasida inflyatsiyani o‘rta muddatda 5 foizlik maqsadli darajaga tushirish vazifasi belgilangan.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

O‘zbekiston Respublikasi Markaziy bankining 2026–2028-yillarga mo‘ljallangan pul-kredit siyosati yo‘nalishlarida ham narxlar barqarorligini ta’minlash va inflyatsiyani o‘rta muddatli target darajasiga yaqinlashtirish ustuvor vazifa sifatida qayd etilgan.

Prezident farmonlari va makroiqtisodiy siyosatning huquqiy asoslari.O‘zbekistonda inflyatsiyani pasaytirish, makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash va moliya tizimini rivojlantirish davlat iqtisodiy siyosatining muhim yo‘nalishlaridan hisoblanadi. Ushbu jarayonni tartibga soluvchi hujjatlar orasida quyidagilar alohida ahamiyatga ega.

Birinchidan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 18-noyabrdagi PF-5877-son Farmoni. “Inflyatsion targetlash rejimiga bosqichma-bosqich o‘tish orqali pul-kredit siyosatini takomillashtirish to‘g‘risida”gi mazkur Farmon pul-kredit siyosatini bozor mexanizmlari asosida takomillashtirishning muhim huquqiy asosidir. Hujjatda inflyatsiyani pasaytirish, narxlar barqarorligini ta’minlash va Markaziy bankning monetar instrumentlaridan samarali foydalanishga doir vazifalar belgilangan.

Ikkinchidan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmoni. “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi hujjatda iqtisodiy o‘sish va makroiqtisodiy barqarorlikni ta’minlash, inflyatsiya hamda davlat budjeti taqchilligini pasaytirish, bank tizimini transformatsiya qilishga oid vazifalar belgilangan. Farmonda 2023-yil uchun inflyatsiyani 5 foizgacha tushirish maqsadi ko‘zda tutilgan edi. Bu ko‘rsatkichni tarixiy strategik maqsad sifatida talqin qilish lozim; u 2026-yilning amaldagi inflyatsiya darajasi emas.

Mazkur hujjatlar tahlili inflyatsiyani pasaytirish faqat Markaziy bankning vazifasi emasligini ko‘rsatadi. Narxlar barqarorligiga erishish uchun pul-kredit siyosati, soliq-budjet siyosati, raqobatni rivojlantirish, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va tovarlar taklifini kengaytirish choralari o‘zaro uyg‘un bo‘lishi kerak.

Moliyaviy barqarorlikni mustahkamlash bo‘yicha ilmiy-amaliy takliflar

Tahlil natijalaridan kelib chiqib, O‘zbekiston moliya tizimida inflyatsiyani samarali boshqarish va moliyaviy barqarorlikni mustahkamlash uchun quyidagi yo‘nalishlarni taklif etish mumkin.

Pul-kredit va fiskal siyosat muvofiqligini kuchaytirish. Davlat xarajatlari, budjet taqchilligi va iqtisodiyotga yo‘naltiriladigan kredit resurslari yalpi talabga ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli budjet siyosati va monetar choralar o‘rtasidagi muvofiqlik inflyatsion bosimlarni kamaytirishda muhim ahamiyatga ega.

Inflyatsion kutilmalarni boshqarish. Markaziy bankning qarorlari, inflyatsiya prognozlari va monetar siyosat maqsadlarini jamoatchilikka tushunarli shaklda yetkazish aholi hamda tadbirkorlarning iqtisodiy qarorlarini asosli rejalashtirishiga yordam beradi.

Bank tizimining risklarga chidamliligini oshirish. Tijorat banklarida kredit portfeli sifati, kapital yetarliligi, likvidlik va foiz stavkasi risklarini muntazam baholash zarur. Stress-testlar yordamida salbiy makroiqtisodiy ssenariylarning banklar faoliyatiga ta’sirini oldindan aniqlash mumkin.

Ishlab chiqarish va raqobatni rivojlantirish. Taklif cheklangan sharoitda talabning tez o‘sishi narxlar oshishiga olib kelishi mumkin. Shu bois logistika xarajatlarini kamaytirish, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, bozorga yangi ishtirokchilar kirishini yengillashtirish va import ta’minotini diversifikatsiyalash muhimdir.

Moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish. Raqamli bank xizmatlari, moliyaviy savodxonlik va shaffof kreditlash mexanizmlarini rivojlantirish moliyaviy resurslarning iqtisodiyot tarmoqlari bo‘yicha samarali taqsimlanishiga yordam beradi.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Ijtimoiy himoya choralarini manzilli tashkil etish. Inflyatsiya aholining daromadi past qatlamlariga nisbatan kuchliroq ta'sir qilishi mumkin. Shu sababli narxlar barqarorligini ta'minlash choralari bilan birga ijtimoiy yordamning manzilliligini oshirish ham zarur.

Ushbu takliflarning ahamiyati shundaki, ular inflyatsiyani faqat pul massasini cheklash orqali emas, balki talab va taklif omillarini, bank tizimining risklarini hamda iqtisodiy kutilmalarni birgalikda hisobga olgan holda boshqarishga imkon beradi.

Xulosa va takliflar

O'tkazilgan nazariy va amaliy tahlil natijasida inflyatsiya, pul-kredit siyosati va moliyaviy barqarorlik o'rtasida murakkab hamda o'zaro ta'sirga asoslangan munosabat mavjudligi aniqlandi. Inflyatsiyaning yuqori va beqaror darajasi aholi xarid qobiliyatini pasaytirishi, uzoq muddatli investitsion qarorlarni murakkablashtirishi va banklarning kredit risklarini kuchaytirishi mumkin. Shu bilan birga, inflyatsiyaga qarshi qat'iy pul-kredit siyosati narxlar bosimini kamaytirishga xizmat qilsa-da, kreditlash va iqtisodiy faollikka qisqa muddatli ta'sir ko'rsatishi ehtimoli mavjud.

O'zbekistonning 2025–2026-yillardagi rasmiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlari inflyatsiyaning pasayish tendensiyasini ko'rsatadi. Biroq energiya resurslari tariflari, xizmatlar narxlari, ichki talab va inflyatsion kutilmalar bilan bog'liq omillar narxlar barqarorligini ta'minlashda davomli siyosat zarurligini anglatadi.

Tadqiqot asosida quyidagi yakuniy xulosalar shakllantirildi:

Birinchidan, inflyatsion targetlash rejimining samaradorligi Markaziy bank qarorlarining izchilligi, prognozlarning sifati va jamoatchilik bilan ochiq muloqotga bog'liq.

Ikkinchidan, pul-kredit siyosati fiskal siyosat va tarkibiy iqtisodiy islohotlar bilan muvofiqlashtirilgandagina barqaror natijalarga erishish imkoniyati ortadi.

Uchinchidan, bank tizimining moliyaviy barqarorligini ta'minlash uchun kredit risklari, likvidlik va foiz stavkasi risklarini muntazam monitoring qilish lozim.

To'rtinchidan, ishlab chiqarish hajmini oshirish, raqobatni kuchaytirish va ta'minot zanjirlarini takomillashtirish inflyatsiyaning taklif omillarini kamaytirishga xizmat qiladi.

Beshinchidan, iqtisodiy siyosat natijalarini baholashda inflyatsiya darajasi bilan birga aholi real daromadlari, kreditlash shartlari, bank tizimi barqarorligi va investitsion faollikni ham hisobga olish zarur.

Umuman olganda, O'zbekiston moliya tizimida narxlar barqarorligini ta'minlash va moliyaviy barqarorlikni mustahkamlash o'zaro uyg'un makroiqtisodiy siyosatni talab etadi. Monetar intizom, samarali fiskal boshqaruv, raqobatbardosh ishlab chiqarish va barqaror bank tizimi birgalikda mamlakatning uzoq muddatli iqtisodiy rivojlanishi uchun mustahkam zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 18-noyabrdagi PF-5877-son "Inflyatsion targetlash rejimiga bosqichma-bosqich o'tish orqali pul-kredit siyosatini takomillashtirish to'g'risida"gi Farmoni. — URL: https://lex.uz/uz/docs/4600824 (murojaat sanasi: 14.10.2026).

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

2. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Pul-kredit siyosati sharhi: 2025-yil IV chorak; 2026-yil II chorak. — Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki, 2026. — URL: https://cbu.uz/uz/monetary-policy/publications/reviews/ (murojaat sanasi: 14.10.2026).
3. Friedman M. The Role of Monetary Policy // The American Economic Review. — 1968. — Vol. 58, No. 1. — P. 1–17.
4. Taylor J. B. Discretion versus Policy Rules in Practice // Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy. — 1993. — Vol. 39. — P. 195–214.
5. International Monetary Fund. Monetary Policy and Financial Stability. — Washington, DC: International Monetary Fund. — URL: https://www.imf.org/ (murojaat sanasi: 14.10.2026).
6. Bank for International Settlements. Annual Economic Report. — Basel: Bank for International Settlements. — URL: https://www.bis.org/ (murojaat sanasi: 14.10.2026).
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. — URL: https://lex.uz/docs/5841063 (murojaat sanasi: 14.10.2026).
8. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Pul-kredit siyosatining 2026-yil va 2027–2028-yillar davriga mo'ljallangan asosiy yo'nalishlari. — Toshkent, 2026. — URL: https://cbu.uz/uz/monetary-policy/publications/press-releases/3096025/ (murojaat sanasi: 14.10.2026).

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.